

Kungs Starby 2:1

Kungs Starby 2:1
Vadstena stad och kommun
Östergötland
Annica Ramström

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Radiatorvägen 11 702 27 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Östergötlands län med platsen
för utredningen markerad i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2019:06

Författare Annica Ramström

Grafisk form Nina Balknäs@Högtorps Diverse

Omslagsfoto Undersökningsområdet fotat från söder.

Foto Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2019:06
ARKEOLOGISK UTREDNING ETAPP 1 OCH 2

Kungs Starby 2:1

Kungs Starby 2:1
Vadstena stad och kommun
Östergötland

Annica Ramström

Lst dnr 431-7333-18

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Östergötland
Kommun	Vadstena
Landskap	Östergötland
Socken	Vadstena
Fastigheter	Kungs Starby 2:1

Fornlämningsnummer	Vadstena 51/L2009:9972
Lämningsstyp	Bytomt
Datering	Medeltid, nyare tid

Typ av undersökning	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
Länsstyrelsens beslutsdatum	2018-09-10
Länsstyrelsens diarienummer	431-7333-18
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2018_57

Projektleddare	Annica Ramström och Ebba Knabe
Fältpersonal	Annica Ramström och Ebba Knabe

Undersökningstid	2018-09-24 till 2018-09-25
Exploateringsyta	31 500 m ²
Undersökt yta	724 löpmeter
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd gjordes.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	7
Syfte och frågeställningar	8
Metod	8
Resultat och tolkning.....	10
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	11
Förslag till fortsatta åtgärder	11
Referenser	12
Tryckta källor	12
Bilagor	14
<i>Bilaga 1. Schakttabell</i>	14

Figur 1. Översiktskarta med den aktuella undersökningsplatsen markerad med svart ring.
Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Hösten 2018 genomförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i Kungs Starby, Vadstena socken och kommun i Östergötland.

Utredningsområdet som uppgick till cirka 31 500 kvadratmeter var beläget i åkermark, söder om och delvis inom Västra Starby bytomt, (RAÄ-nr Vadstena 51/L2009:9972). Spritt över ytan drogs 48 schakt om sammanlagt 724 löpmeter eller 1 108 kvadratmeter. I ett schakt hittades en hårdbotten. Inom den del som låg inom den kända fornlämningen för Västra Starby bytomt återfanns inga arkeologiska lämningar. Arkeologgruppen AB förslår inga ytterligare åtgärder på platsen.

Inledning

Hösten 2018 genomförde Arkeologgruppen AB en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i Kungs Starby, Vadstena socken och kommun i Östergötland. Utredningen föranleddes av kommunens arbete med ny detaljplan för området. Uppdragsgivare var Vadstena kommun och Länsstyrelsen i Östergötland var beslutande i ärendet.

Bakgrund och kulturmiljö

Undersökningsområdet är beläget direkt söder om och delvis inom Västra Starby bytomt (RAÄ-nr Vadstena 51/L2009:9972). Gården som legat på bytomten var en kungsgård. Idag finns flygelbyggnader och ett uthus kvar (tidigare RAÄ-nr Sankt Per 9:1). "Flera byar fanns i det medeltida stadsområdets närmaste omland. Mycket nära låg (Västra) Starby, Kvissberg och det sedan på 1500-talet försvunna Vännerstad, alla byar i S:t Pers socken, alltså Vadstena socken. Till S:t Per hörde också Östra Starby nordöst om Vadstena samt byarna Huvudstad och Granby i öster." (Stibeus 2000:51)

Västra Starby har ett medeltida ursprung och namnet återfinns i ett antal medeltida brev, då oftast benämnt Starby, vilket av forskare tolkats som varande Västra Starby. Ur de skriftliga arkivalierna har det varit möjligt att till viss del bilda sig en uppfattning om ägoförhållandena i Västra Starby under medeltid och historisk tid. Stibeus gör en genomgång av dessa i "600 år i Vadstena". Han konstaterar också att "... dessa belägg ger en viss föreställning om ägoförhållandena i Vadstenas bäst belagda grannbyar. Här möter alltså både hög- och lågfrälse stormän och en kyrklig institution som ägare, vilka alla bör ha haft landbo i Starby. Förutsatt att ägarna till skattejorden bodde i Starby hade brukat den själva, annars också de genom landbor."

Två tidigare undersökningar har gjorts inom Västra Starby bytomt. År 2004 genomförde Riksantikvarieämbetet, UV Öst, en arkeologisk förundersökning som resulterade i en arkeologisk undersökning samma år. Arbetet föranleddes av en ombyggnad av väg 50, där vägen breddades och nya svängfiler anlades. Vid den arkeologiska undersökningen hittades "en stenläggning och ett par syllstensrader [...] samt under detta äldre lämningar som utgjordes av brandlager och planeringslager. Undersökningen visade att åtminstone delar av bebyggelsen hörde till gårdens ekonomibyggnader som finns dokumenterade på kartor från mitten av 1600-talet och framåt. Mot botten av schaktet påträffades också ett par hästskor, så kallade toffelskor, som vanligtvis dateras till 1300–1400-tal." (Stenvall 2006:5)

Under år 2007 var Riksantikvarieämbetet, UV Öst, tillbaka vid Västra Starby bytomt i samband med anläggandet av en gång- och cykelväg (RAÄ-nr Vadstena 51/L2009:9972). "Vid Starby gård påträffades lämningar i form av stenläggningar, bebyggelserester och delar av husgrunder som härrör från Starbys äldre gårdsbebyggelse. Lämningarna var från 1700–1800-talet och äldre. Längst i söder hittades ett dike. En tillyxad trästör i botten av diket har daterats till åren 1409–1430 vilket betyder att diket kan vara Starbys senmedeltida gränsmarkering. I de norra delarna påträffades en stenrad med ganska kraftiga stenar. Dessa kan representera Starbys norra gräns." (Stenvall 2012:5)

Syfte och frågeställningar

Syftet med den arkeologiska utredningen var att fastställa om fornlämning eller fornlämningar skulle komma att beröras av den nya detaljplanen. Ytterligare ett syfte var att resultaten från den arkeologiska utredningen skulle kunna användas som ett fullgott underlagsmaterial i den fortsatta besluts- och planeringsprocessen.

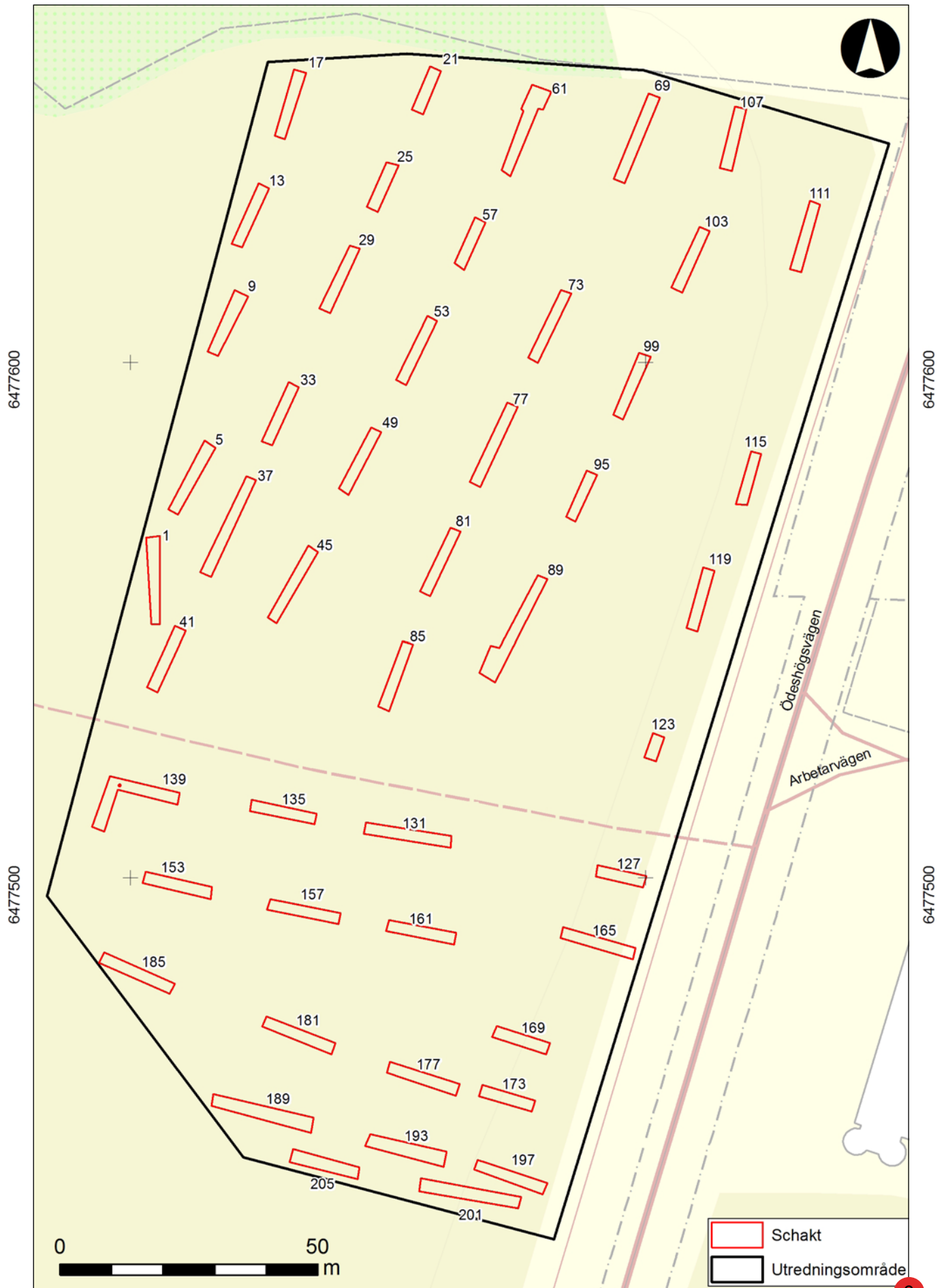
Metod

Arbetet inleddes med arkiv- och kartstudier vilka omfattade en genomgång av de digitala arkiven. Först gjordes en sökning i Fornsök med nedladdning av objekt registrerade i FMIS i syfte att klarlägga den befintliga fornlämningsbilden i området. Vidare gjordes en kontroll av eventuella tidigare arkeologiska insatser i området. Efter det gjordes en genomgång och analys av det historiska kartmaterialet hos Lantmäteriverket, på deras digitala plattform.

Då delar av utredningsområdet ingick i fornlämningen RAÄ-nr Vadstena 51/L2009:9972 och hela ytan bedömdes som ett bra boplatsläge under förhistorisk tid genomfördes utredningsgrävning i form av sökschakt över området. Schaktningen genomfördes skiktvis ned till anläggningsnivå eller till steril botten. Där en hårdbotten hittades utvidgades schaktet i syfte att söka ytterligare anläggningar. Samtliga schakt och anläggningen mättes in med RTK-GPS och beskrevs. Alla schakt återfylldes.

492800

492900

Figur 3. Schaktplan med samtliga schakt som drogs inom utredningsområdet. Skala 1:1 000.

Resultat och tolkning

Utredningsområdet, som uppgick till cirka 31 500 kvadratmeter, var beläget i åkermark. Spritt över ytan drogs 48 schakt om sammanlagt 724 löpmeter eller 1 108 kvadratmeter.

Schakten uppvisade en likartad stratigrafi. De bestod av ett 0,3 meter tjockt ploglager som överlagrade en steril botten av grå lera. Även schaktens djup var enhetligt 0,4 meter. I schakt 139 hittades en hårbotten (A145) som var 0,3 meter i diameter och 0,03 meter djup. Det prov som togs ur anläggningen visade sig inte innehålla tillräckligt med kol för datering. Trots att antalet schakt intensifierades i området kring hårbotten hittades inga ytterligare anläggningar varför den nyttjade ytan får anses begränsad. Härden tolkas som en ensamliggande herdehård. Den här typen av härdar har hittats tidigare i området, cirka 800 meter ost och nordost om utredningsområdet (Stenvall 2008; Ramström 2017). Inga lämningar efter bytomten RAÄ-nr Vadstena 51/L2009:9972 kunde konstateras i schakten. Det stärker Stenvalls tolkning (se ovan) om att diket som hittades vid 2007 års undersökning utgör gräns för bytomten.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra i vilken utsträckning det förekom fornlämningar inom detaljplaneområdet. Den arkeologiska utredningen omfattade kart- och arkivstudier, fältinventering samt utredningsgrävning. Utredningen genomfördes i enlighet med den fastställda tidplanen samt följde den uppställda undersökningsplanen och kostnadsberäkningen utan avvikelser.

Förslag till fortsatta åtgärder

Arkeologgruppen förespråkar inga ytterligare arkeologiska åtgärder inom utredningsområdet.

Referenser

Tryckta källor

- Ramström, A. 2017. *Arkeologisk utredning etapp 1 och 2 vid Kungs Starby*. Kungs Starby 2:6, Vadstena socken och kommun, Östergötland. Arkeologgruppen rapport 2017:72.
- Stenvall, J. 2006. *Medeltid. 1600-1700-tal i Starby. Inför ombyggnaden av riksväg 50 vid Kungs Starby*. Vadstena stad och kommun, Östergötland. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Öst rapport 2006:33.
- Stenvall, J. 2008. *Tillbaka till Drottningmarken*. Kompletterande arkeologisk utredning etapp 2 inför nya villatomter i området Drottningmarken, RAÄ 55, 55 och 56 inom kv Drottningmarken. S:t Pers socken, Vadstena stad och kommun, Östergötland. UV Öst rapport 2008:72.
- Stenvall, J. 2012. *På Starbys marker och söderut längs Riksväg 50. Inför anläggande av cykelbana och bussfickor med mera*. Östergötland, Vadstena kommun, Vadstena, Strå, Örberga och Västra Tollstads socknar, RAÄ 51, UV 9 (bytomt, Starby), UV 10 (broar), UV 1 (uppgift om torp), UV 2 (broläge, Lankarebron), RAÄ 68:1 (boplats Kastad), RAÄ 15:1 (milsten). Riksantikvarieämbetet, UV rapport 2012:69.
- Stibeus, M. 2000. *Vadstena före staden. I: 600 år i Vadstena. Vadstena stads historia från äldsta tider till år 2000*. Red: G. Söderström.

Bilagor

Bilaga 1. Schakttabell

Samtliga schakt grävdes med en skopbredd om 1,5 m om inget annat anges.

Schakt	Längd/m	Djup/m	Beskrivning
1	16	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
5	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
9	13	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
13	12	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
17	16	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
21	9	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
25	11	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
29	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
33	13	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
37	22	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
41	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
45	17	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
49	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
53	16	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
57	10	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
61	20	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
69	18	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
73	17	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
77	19	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
81	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
85	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
89	25	1,5-4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
95	10	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
99	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
103	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
107	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.

Schakt	Längd/m	Djup/m	Beskrivning
111	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
115	11	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
119	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
123	6	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
127	11	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
131	19	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
135	13	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
139	15X11	0,4	L-format schakt. Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera. I schaktet hittades A145, en hårbotten.
153	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
157	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
161	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
165	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
169	11	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
173	11	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
177	16	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
181	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
185	16	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
189	21	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
193	17	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
197	15	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
201	21	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.
205	14	0,4	Under ett 0,3 meter tjockt ploglager vidtog lera.

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:06

